ד. ב. מלכין

מכתבים קורא

כל עוד זה העולם את שיריו לא ירצח...

ידידי,

עשר שנים לאחר הופעת ספר השירים הראשון לנתן אלתמן — „כוכבים בחוץ" — יצא לאור עכשיו כינוס גדול משירי־העתים שלו: „הטור השביעי". והי שורה בה הבחרתי מכתבי זה אליך אינה לקוחה משירתו הפוליטית־עתונאית כי אם דוקא מאותו ספר־ליריקה. מן ה„זמר לחיי הפונדקית". כבר אז נזדקרה מתוך שורות השיר ל„קיסרות גופה" של הפונדקית שורה זו של תחושת השוואה בזה העולם — „כל עוד זה העולם את שיריו לא ירצח", וגומר: „ילכו השירים — להקיפך".

זה העולם רצח את שיריו.

ושירי המשורר הוסיפו והלכו להקיף.

יתרה מזו: ככל שהעולם רצח יותר נעשתה ההליכה איתנה יותר וההקפות — רחבות יותר.

השירים הלכו להקיף את העולם זאת רצחו ומשורר ה„ערב" בפונדק־השירים הנושן היה. למשורר היום בפונדק הרביעית הנושן והחדש — בזה העולם עלנו, ש„הטור השביעי" מוקדש לו.

„הטור השביעי", שהיית מצטה לו, ידידי, כל ששי־בשבת למצוא בו מעין סיכום לירי למצוקות הפוליטיים־במשך השבוע שחלף.

מונח עתה לפניך ספר רב כמות — והוא ספר רב איכות שירית.

השירה והפוליטיקה!

כמה דיבורים־דיבורים, כמה ויכוחים ויכוח בבשת־המיד זו של מהות השירה. חעודד היה ותחומיה.

הן יש ואותה עצמך. — הטוען ש„ארטר אטלאנטי" או „ספר לבן" אינו נופל בערכו לגבי השירה האמתית ממכתב־אהבה פר־סי. — אתה עצמך. הכמה לדבר שיר שישתלב בתוך מסכת החיים הפוליטית שנארגת בה יחד עם המשורר בן־עמך ובן דורך. — הן יש וגם אתה נופל ברוחך ומשלים עם ההפרדה ה„נצחית" בין שירה לפוליטיקה.

התרגלת והשלמת.

יתר על כן: ההשלמה מתוך הרגל הגיעה עד כדי כך שהנך מתייחס בפקפוק אסתיטי לנסיונותיהם של פורצי־גדר בשירה המדבר־קים את הנפרדים. הנך נכון לקבל גושאים פוליטיים בשירה אך ורק אם יהיו מרוסנים היטב ועטופים שבע עטיפות של דימויים רחוקים ומופשטים, שהמשל הפיוטי בהם יהיה מרוחק מן הנמשל המציאותי כמפחיד קשת סטנונית של אורות וערפלים ולא יהיה מובן אלא בדרך משל...

„כלל גדול" הנקיטו ביד והוא: מציאות־על־ממש אינה נושא מתאים לשירה־של־ממש. שירה העוסקת בכגון זו מורידה את עצמה. כביכול, לשפל המדרגה של שיר־יום, שהרגע פולטו ואין ה„נצח" קולטו. עיר שנתחך בה גדולה של תקופה על ידי חוזה־שלום או הכרזת־מלחמה שממנה יצאו אינה ראויה לשמש „אובייקט" בשירה. ואילו אם קרה המקרה ומשורר פלמוני נאנח אנחה עמוקה ראשונה (כך דרכן של הראשונות) או נשק חצי־נשיקה ראשונה (כך דרכן — כנ"ל) במקום פלוני מיד קנה לו אותו מקום כרטיס־כניסה לנצח, ועד סוף כל הדורות נוצ שהדבר קרה (אותו דבר עצמו!) בהיידלברג או בשניפישוק... היינו הך.

בקיצור, התרגלת והשלמת, ידידי הקורא, שמאורעות־העתון מקומם בעתון ובו תהא גגיזתם ואילו, מאורעות־האלבום מקומם בספר למען יקראו וידעו.

הרגילוך לכך והשלימוך.

אמנם גם מרגיליך ומשלימיך יודעים על שירתו של „וולט וויטמן", למשל, שהיא כולה שירת־הפוליטיקה, שירת המציאות־של־ממש המסוערת מדי יום ביומו במ־דורי החדשות השונים שבעתון. — אך אין הם נכונים עדיין להסיק מסקנות־של־ממש מאותה שירה־של־ממש.

ואי־יינריך היינה!

ואי שהיינו יכולים למנות ולחבר שורה ארוכה של משוררים בכל דור ודור שהו־כיחו את מציאותיותו האמנותית, של אותו קשר השירה למציאות. אבל אין בדעת לעסוק בכך הפעם ולחרוג מן התחום ה„צר" שאני מוצא בו דוחה היום — בתחומה של שירתו, בפפולשת של נתן אלתרמן בתוכה.

אכן, אין הוא הראשון בשירתנו החדשה שביקש ומצא ביטוי שירי עז ובלתי־עקיף למארעות הפוליטיים של התקופה. — בש־טת זה יש לציין במיוחד את פעלו של המשורר אלכסנדר פן: „חזון גיבה", „נגד" ועוד. — אבל נתן אלתרמן הוא זה שעשה את הברית־בין־הסורים, בין סורי המציאות והשירה, וקשרם באחד: ב„הטור השביעי".

הוא כותב מזה שנים את הכרוניקה הלירית של ימינו — את שירת הימים.

כי בעולם גוצץ של חרב ושל כסף
תנשוב תקנת־דורות כרוח בשלים.
עלי שדה ונקרות ויערים
את הולכת בתיב גבורים
ויקרוזה כתנתך לסחבות
אך תולדות האמה נכתבות!

לאור עינה של ילדה זו, העינים הנפקחות לרווחה, שעוד מעט ותכביה:

„בכי בקול. כי מתר, אור־נפשי,
כי חפשי העולם. כי חפשי!"

באור עינים אלה מתפוגגת האירוניה העדינה וחריפת הטעם של המשורר המת־בונן בעולם הרוצח את שיריו. והם מקימים אותו יותר ויותר, אותו ואת רצחו ואת דיצחו, ובמקומה באה קריאה, קריאה רצינית שהמאתנים הוא שבועה:

את מגיני קליל־סערה —
אך מגיניך רם ונישאו
מחיים הקים לנגדך

הקט כזרת.
גדי מבית־ענים. גדי בשנים זוגים.
בלי קשוט.
בלי ענבל וסרט. — —

אך זה „הגדי", זה זמר־הגדי „הישן" הושר בתקופה חדשה, בתקופה שאי־אפשר היה לזמרו באזני הילדה שבעריסה כי גם היא — „ידים דקות"! — מעצמה ידעה שאסור לבכות ואפילו „את שיניה צמחה בדממה", זו הילדה משיר־הזמר: „אמא כבר מותר לבכות?"

לילדה זו פונה פתאום זמר־הגדי בכלים „לא משלו":

„על שדה ונקרות ויערים
את הולכת בתיב גבורים
ויקרוזה כתנתך לסחבות
אך תולדות האמה נכתבות"

באור עינה של ילדה זו, העינים הנפקחות לרווחה, שעוד מעט ותכביה:

„בכי בקול. כי מתר, אור־נפשי,
כי חפשי העולם. כי חפשי!"

באור עינים אלה מתפוגגת האירוניה העדינה וחריפת הטעם של המשורר המת. בונן בעולם הרוצח את שיריו. והם מקימים אותו יותר ויותר, אותו ואת רצחו ואת דיצחו, ובמקומה באה קריאה, קריאה רצינית שהמאתנים הוא שבועה:

את מגיני קליל־סערה —
אך מגיניך רם ונישאו
מחיים הקים לנגדך

בין אש לבין גל, יעמדו נערים כמוכי־סנוורים ויביאוה.

שירה זאת שהאירונית הגלגיה יש והיא נחבאת בפני הפאתוס העצורי בבוא שעה הדוחקתו להגלות, שירה זאת אינה „צדדית" לגבי חברותיה ה„עיקריות" מן ה„כוכבים בחוץ" ו„שמחת עניים" ו„שירי מכות מצרים".

קראת אותם, ידידי, את שירי־זמר אלה, בכל יום־ששי־בשבת, בסדר מן הטורים. — ושם „הטור השביעי" נשאר להם גם כשי־נדפסו כבר בטור השמיני של עמוד „דבר". — קראת ונהנית. אך, נודה על האמת: מתוך ההרגל הגיל לא היית בטוח מתי יהיה ערכם של שירי־הפוליטיקה אם יכונסו, למשל, בספר. עתה, משהספר מונח לפניך, אתה מהרהר שוב בענין הכללי של מציאות־של־ממש ושירה־של־ממש כפי שהיא משתקף באספקלריה הפרטית של נתן א. שהיה תמיד ידוע לך ועכשיו הנהו גם גלוי: נתן אלתרמן.

אתה קורא עוד פעם, עוד הרבה פעמים בספר, את הזמר שהיה לשיר, ואתה מת־חיל להבין:

— — איש לא שם לי לבו.
יען איש לא ידע,
לא צורפי־הזהב, לא סורקי־הפסר,
כי הגדי הללוה
יבנס להגדה
ויהיה גבורו של זמר. — —

הוא נכנס להגדה, וה„הגדה" — הוצאת „עם עובד" — יפה וה„הגדה", ואני מברכך, ידידי, בברכת שנת. שלך ד. ב. מ.